

PROBLEMATICA EDUCAȚIEI TIMPURII – O PROVOCARE PENTRU CURRICULUM UNIVERSITAR ACTUAL

LILIANA STAN¹

Rezumat:

În întreaga lume, educația timpurie este acceptată în ultimele decenii drept intervenție formativă strategică. Derularea complexului acțional multidimensional pe care îl presupune, se întemeiază pe un cadru determinativ centrat cel mai frecvent pe satisfacerea nevoilor umane (evidențiate nuanțat de științele socio-umane) și pe respectarea drepturilor oricărei persoane (etate mai cu seamă în cadrul juridic internațional). Educația timpurie presupune o paletă de interogații și soluții corespunzătoare ce se cer aprofundate cognitiv de către numeroase categorii profesionale. Studiul prezent explicitează accepțiunile sintagmei *educație timpurie* și sintetizează argumentele care - pentru aria tematică ce o generează susțin alocarea unui spațiu de studiu substanțial în curriculumul universitar (la nivel de licență, master, doctorat sau formare continuă) în cadrul facultăților de științe ale educației (cu specializările aferente) din România. Argumentele care sprijină imperativul îmbogățirii curriculare pe care o invocăm includ două aspecte ideatice relevante: reconsiderarea valorii educației timpurii de către unele organisme internaționale și state ale lumii și aplicarea măsurilor de afirmare/ dezvoltare pregnantă calitativă a educației timpurii în România ultimului deceniu.

Cuvinte cheie: educație timpurie, educație elementară, educație pentru toți, curriculum universitar.

Abstract:

Early education has been world widely accepted as a strategic formative intervention for the last decades. Development of the required multidimensional action complex is founded on a determinative framework which is most frequently centred on people needs (subtly emphasised by humanities) and observation of the rights of each and every person (displayed mostly within international legal framework). Early education requires a whole range of interrogations and corresponding solutions which need a cognitive thorough study by several professional categories. This study explains acceptations of the syntagm *early education* and synthesises arguments – which for the generated themes in connection to it, would claim assignment of a substantial study area within the university curriculum (Bachelor's degrees, Master's degree, PhD Programmes and lifelong learning) of the faculties of educational sciences (and their concerned specialisations) in Romania. Arguments pro curricular enrichment that we keep on evoking comprises two relevant

---

¹ Profesor universitar doctor, Universitatea „Al. I. Cuza”, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Iași, lstan@psih.uaic.ro

aspects: reconsideration of the early education by some international bodies and world states and application of some measures for significantly qualitative assertion and development of early education in Romania of the last decades.

Keywords: early education, elementary education, education for all, university curriculum.

Dinamica ofertei curriculare în învățământul superior

Spre deosebire de alte niveluri ale sistemului de învățământ, universitatea deține pârghii proprii de aducere la zi a ofertei curriculare, concordant/ corelat, desigur, cu cadrul național acceptat și aplicabil structurat de diferite instanțe la un moment dat. Înnoirea curriculară constituie o necesitate emergentă evoluțiilor vieții pe multiple planuri reflectate, în egală măsură, în direcția cunoașterii și în cea a aplicării celei dintâi. Altfel exprimat, programele academice de studiu trebuie să asigure beneficiarilor lor în manieră nemijlocită relevanță cognitivă și, concomitent, pregătire profesională calitativă, ambele determinate de ritmul dezvoltării cunoașterii din domenii diverse, pe de o parte, și de cerințele pieței muncii, pe de altă parte. În cazul domeniului *Științe ale Educației*, specializările *Pedagogie* și *Pedagogia învățământului primar și preșcolar*, cel puțin, actualizarea ofertei curriculare presupune necesar urmărirea atentă a schimbărilor de la nivelul procesului educațional în orizont național și internațional, precum și inițierea/ susținerea unui atent proces de reflecție și, finalmente, de decizie managerială. În studiul prezent evidențiem câteva dimensiuni ale problematicii educației timpurii pentru a argumenta posibilitatea considerării ei drept una dintre sursele cele mai consistente și presante de structurare a conținutului formării viitorilor specialiști în domeniul menționat. Mai precis, apreciem că este necesar ca actuala disciplină *Pedagogia învățământului preșcolar și primar*, parcursă de către studenții specializărilor arătate anterior, să se restructureze în mai multe componente: *Educația timpurie*, *Pedagogia învățământului primar*, *Pedagogia jocului*, ca discipline obligatorii, dar și *Activități de dezvoltare cognitivă*, *senzorio-motrică*, *socio-afectivă și de dezvoltare a capacității de învățare a copilului de la 0 la 3 ani*, *Igienă*, *Puericultură*, *Drepturile copilului*. *Servicii de protecție a copilului* etc. ca discipline opționale sau facultative, cel puțin. De asemenea, avansăm ideea necesității și posibilității înființării unei noi specializări legate direct de educația timpurie.

Educația timpurie/ ET – un concept în actualitate

Peste tot în lume, din ce în ce mai mulți analiști manifestă un interes semnificativ pentru formarea copilului în primii ani de viață (anii antepreșcolarității și preșcolarității), etapă premergătoare intrării copilului în învățământul primar. Deși

intervalul arătat generează o multitudine de interogații (caracteristicile psihice ale copiilor, trăsăturile curriculumului formal, nonformal și informal pentru cei mici, notele identitare ale contextelor existențiale optime pentru realizarea influențelor formative, ale conținuturilor maxim productive prin care se pot exercita efecte benefice pe termen scurt și lung, categoriile de situații disfuncționale cu care se confruntă copilul mic și familia acestuia în epoca postmodernă etc.), una dintre cele mai pregnante probleme invocate recurent de către persoanele implicate în dezbateri vizează formarea agenților angajați în modelarea personalității copiilor – părinți și personal profesionalizat explicit (din instituții de profil) pentru a relaționa cu copiii de vârstă mică. Pe fondul afirmării noii filosofii și practici ale educației timpurii, după anii 2000 (mai ales), antepreșcolăritatea alături de preșcolăritate au atras eforturi investigative consistente din partea pedagogilor, psihologilor, pediatriilor, asistenților sociali etc.

Conceptul de educație timpurie – ET (early education – EE). În ultimele decenii, prin sintagma *educație timpurie* se vizează acțiunea multidimensională și multifactorială a modelării persoanei în intervalul de la naștere până la momentul intrării în școală, aspect ultim însemnând, în funcție de țară, vârsta de 6, 7 sau 8 ani. Conceptul s-a impus pe scară largă abia după 1990, când a avut loc Conferința Mondială de la Jomtien (Thailanda), eveniment care a consacrat ideea și formula *educație pentru toți – EPT (education for all – EFA)*, ca și mesajul *educației pe parcursul întregii vieți – EPIV (lifelong learning – LL)*. Dacă ideea educației timpurii era asociată tradițional cu educația preșcolărilor (respectiv cu formarea copiilor în/ prin grădiniță), după momentul Jomtien, aceasta a vizat și pe copiii mai mici de 3 ani aflați în familie, creșe, centre de zi sau în alte forme/ modalități de supraveghere, de susținere, de asistență. Interval al învățării cu efecte esențiale pentru întreaga viață ulterioară a individului, educația timpurie trebuie receptată drept context existențial cuprinzător instituit la nivel familial și în context extra-familial (ce integrează instituții specializate de tipul creșelor, grădinițelor cu program normal sau prelungit, grădinițelor cu creșe, centrelor de zi, centrelor rezidențiale ș.a. de stat sau particulare), implicit, comunități, dar și persoane, acțiunile acestora, atitudinile și valorile pe care le practică agenții umani, resursele materiale, organizatorice, manageriale etc. activate în sprijinul formării personalității copiilor [Stan, 2014, p. 31]. Filosofia educației timpurii transmite ideea de bază că primii ani de viață ai persoanei trebuie să fie puși în relație cu activitatea de învățare într-o măsură mult mai mare și mai insistent decât se realiza acest fapt până la jumătatea secolului al XX-lea. Doar prin învățare timpurie (ceea ce înseamnă formare, educație) alăturată păstrării sănătății, asigurării nutriției, îngrijirii, supravegherii, stimulării variate etc. se favorizează dezvoltarea

multidimensională autentică, respectiv dezvoltarea fizică, psihică, socială/ socio-morală/ civică, ca și dezvoltarea emoțională. Atunci când creșterea și dezvoltarea se produc la anumiți parametri sau standarde, prin însuși conținutul lor acestea devin educative/ conținuturi educative; programele *Îngrijire și educație în copilăria timpurie – ÎECT (Early Childhood Education and Care – ECEC)* surprind în mod explicit interdependența acestor categorii de intervenții. Efectele educației timpurii se preiau și se continuă prin educația elementară, respectiv prin învățământul elementar.

Educația timpurie – o problemă internațională

Pentru topica educației timpurii, în cadrul acțiunilor unor organizații internaționale s-au configurat luări de poziție, dezbateri deosebit de consistente; UNESCO, UNICEF, OMS, OECD ș.a. au lansat ideea educației timpurii, dar au și promovat, au favorizat preocupările și măsurile pentru aplicarea ei.

- *Ideea respectului copilului și a drepturilor copilului.* Convenția cu privire la drepturile copilului (New York, SUA, 1989). Documentul menționat a fost anunțat în fondul său de Declarația privind Drepturile Copilului (din 1924 de la Geneva, Elveția). În timp, s-au configurat o multitudine de inițiative, de acțiuni de anvergură internațională pentru diseminarea conținutului ideatic pe care îl vizăm. De exemplu, în 2002 (între 8 și 10 mai) a avut loc Sesiunea Specială pentru Copii a Adunării Generale a Națiunilor Unite la care au participat peste 7000 de persoane, inclusiv copii, și care este apreciată drept cea mai importantă reuniune internațională privind copiii din ultimii ani. Documentul adoptat - *O lume demnă pentru copii* [2003] - constituie un angajament al comunității internaționale în ideea acțiunii concertate pentru rezolvarea problemelor globale importante și pentru construirea unei lumi demne în folosul copiilor. Menționăm în același cadru și *Mișcarea Globală pentru Copii/ Global Movement for Children*, context generos în care sunt puse/ repuse în atenția guvernelor, opiniei publice, organizațiilor guvernamentale sau neguvernamentale zece imperative prioritare: eliminarea excluziunii sociale și a discriminării de orice formă a copiilor, respectarea drepturilor copiilor, asigurarea pentru toți copiii a unui start în viață cât mai bun, stoparea exploatării copiilor, accesul la educație al tuturor copiilor (băieți și fete), lupta împotriva HIV/ SIDA, dreptul copiilor și al tinerilor la exprimare și la participare pentru luarea deciziilor care îi privesc, protejarea copiilor de războaie, protejarea pământului și lupta împotriva sărăciei prin investirea în copii [*Curriculum pentru educația timpurie a copiilor cu vârsta cuprinsă între naștere și 6/ 7 ani*, 2008, p. 3].

- *Ideea educației pentru toți - EPT/ Education for All – EFA. Declarația Conferinței Mondiale despre Educația pentru toți (Jomtien, Thailanda, 1990).*
- *Ideea educației incluzive. Declarația de la Salamanca (Spania, 1994).*
- *Ideea studiului multidimensional, a cercetării practicilor educației timpurii, implicit exprimarea necesității de extindere a experiențelor valoroase. Începând cu anul 1996 și până în 2004 în această direcție OECD (Organizația de Cooperare Economică și Dezvoltare) a inițiat în 20 de țări un program de dezvoltare a unor strategii adresate copiilor de la naștere până la momentul școlarizării obligatorii. Rapoartele de monitorizare Starting Strong I din 2001 și Starting Strong II din 2006 au fost larg difuzate și dezbătute în numeroase țări ale lumii.*
- *Ideea dezvoltării timpurii sau a dezvoltării totale a oricărui copil (reflectată în conceptul corespunzător). În lume are loc susținerea de programe vizând Dezvoltarea timpurie a copilului – DTC centrate pe obiectivul sprijinirii dezvoltării psihice, emoționale, sociale a copiilor și, în plan îndepărtat, pe supraviețuirea copilului [Strategie privind educația timpurie, p. 1]. Se remarcă și derularea acțiunilor pentru Îngrijirea copilăriei timpurii pentru dezvoltare/ Early Childhood Care for Development - ECCD, respectiv structurarea acțiunilor pentru Îngrijire și educație în copilăria timpurie/ Early childhood education and care – ECEC [Vrăsmaș, 2014].*
- *Configurarea complexului finalist cunoscut drept Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului – ODM/ The Millennium Development Goals - MDG, reperi de atins până în 2015. Summitul de la New York din 2005.*

Educația timpurie în România; de la idee la practică

La nivelul României, preocupările legate de educația timpurie s-au manifestat pregnant după 1990 pe multiple planuri: juridic, social, asistențial, pedagogic. Câteva aspecte relevante pentru interesul arătat problematicii în care ne circumscriem sunt reflectate prin inventarierea următoare.

- ❖ *Structurarea cadrului juridic național privitor la copii, la respectul acordat acestora și la respectarea drepturilor copiilor.*
- S-a produs ratificarea de către România a Convenției drepturilor copilului (Legea nr. 18/ 1990), precum și adoptarea Legii unice a copilului privind protecția și promovarea drepturilor copilului/ Legea Copilului (Legea nr. 272/

2004). În cele două documente se stipulează ideea că drepturile copilului fac parte din categoria drepturilor omului și dispozițiile în cauză se extind pentru *toți copiii*, nu doar pentru cei aflați în situații speciale, dificile sau de risc.

- Prin Ordonanță de urgență a Guvernului României în 2001 era înființată instituția Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului și Adopție – ANPCA în scopul de a asigura un cadru administrativ unitar pentru promovarea, respectarea și garantarea tuturor drepturilor copilului. Redenumită (de la 1 ianuarie 2005) Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului – ANPDC, atribuțiile în domeniul adopției au fost preluate de Oficiul Român pentru Adopții - ORA. Începând cu 26 noiembrie 2009, ANPDC a fost desființată. Autoritatea Națională pentru Protecția Familiei și a Drepturilor Copilului – ANPFDC a preluat fondul sarcinilor instituției precedente.
  - În 1997 a fost adoptată Legea privind concediul maternal/ paternal pentru îngrijirea copilului.
  - S-a realizat structurarea cadrului legislativ legat de funcționarea creșelor printr-o succesiune de acte normative: Legea nr. 263/ 2007, HG Nr. 1252/ 2012, Legea nr. 90/ 2014.
- ❖ *Inițierea unui complex acțional vizând explicit copilul, respectiv sprijinirea, asistența, protecția acestuia și promovarea drepturilor copilului.*
- A fost elaborată prima Strategie guvernamentală în domeniul drepturilor copilului (pentru perioada 1997-2000), ceea ce a marcat începutul reformei sistemului de protecție a copilului în România.
- ❖ *Structurarea unui ansamblu de inițiative pentru afirmarea educației timpurii.*
- Ministerul Educației Cercetării și Tineretului cu sprijinul UNICEF din România a elaborat în 2005 *Strategia privind educația timpurie*, intervenție de anvergură proiectată până în anul 2015. Parte a *Strategiei convergente privind dezvoltarea timpurie a copilului*, documentul evidențiază cu claritate ideea necesității de a forma specialiști pentru educația timpurie. Sistemul creșelor din România, se subliniază în material, oferă anumite forme de îngrijire medicală „fără nici un fel de componentă de educație timpurie” [*Strategie privind educația timpurie*, 2005, p. 5]. Pregătirea cadrelor competente să gestioneze profesionist sprijinul educativ, asistența psihopedagogică necesară copiilor până la intrarea în grădiniță *nu se realizează în prezent prin nici o componentă*

a sistemului de profesionalizare din România: “nu există nici un fel de formare a cadrelor didactice (formare inițială sau continuă) în domeniul educației timpurii, respectiv pentru cei care lucrează cu copiii cu vârste între 0 și 3 ani” [Strategie privind educația timpurie, 2005, p. 10].

- În intervalul 2007 - 2011 strategia menționată mai sus a generat două proiecte reprezentative: *Proiectul pentru reforma educației timpurii (PRET)* și *Proiectul de educație timpurie incluzivă (PETI)*.

- Pe componenta învățământului preșcolar s-au derulat numeroase programe în sprijinul afirmării educației timpurii. Scrisoarea metodică a MECT din 2004 *Anul școlar 2004-2005, anul comunicării în învățământul preșcolar românesc* (adresată cadrelor didactice din grădinițe) menționa câteva dintre inițiativele momentului respectiv: • Programul „Fundamentarea ofertei educaționale pe baza nevoilor de dezvoltare personală a elevilor, din perspectiva dezvoltării durabile și a asigurării coeziunii economice și sociale” • Programul „Asigurarea echității în educație” • Programul „Asigurarea calității proceselor de predare și învățare, precum și a serviciilor educaționale” (*Educăm așa, Centrele de resurse pentru părinți – potențial, nevoi și perspective*); • Programul „Educație prin activități extrașcolare și extracurriculare” (*Ecogrădinița*). De asemenea, în 2001 România a adoptat *Programul Național de Educație Parentală în Învățământul Preșcolar* (http://www.unicef.org/romania/ro/media_10530.html).

- Pe același segment al învățământului preșcolar, după 1990 s-a desfășurat un amplu efort pentru revizuirea curriculumului/ programei pentru învățământul preșcolar [Stan, 2014, pp. 38-42]. După variantele din 1991, 1993, 1998, 2000, 2003, 2005, în 2008 apărea *Curriculumul pentru învățământul preșcolar (3-6/7 ani - cf. O.M. 5233 din 1 septembrie 2008)* și concomitent *Curriculumul pentru educația timpurie a copiilor cu vârsta cuprinsă între naștere și 6/7 ani*.

- După 1990 a avut loc în România organizarea învățământului preșcolar alternativ. Au fost înființate grupe de grădiniță Waldorf începând din 1990, o grupă de preșcolari Montessori (în București) din 1991, grupe Step by Step și ale alternativei educaționale Planul Jena din 1994.

- Ulterior anului 1990 s-au făcut eforturi de organizare a învățământului preșcolar particular.

- A avut loc inițierea de manifestări științifice sau de alte tipuri pentru promovarea ideii educației timpurii. De exemplu, la București a avut loc în

2009 (14-17 octombrie) Conferința anuală a Asociației Internaționale Step by Step cu tema *Educația timpurie*.

- Un fapt remarcabil configurat începând cu anul 2011 îl reprezintă introducerea unui ansamblu de măsuri pentru pregătirea specialistului educator-puericultor – la nivel liceal. În cadrul liceelor pedagogice, disciplinele psiho-pedagogice de învățământ parcurse de elevii ce frecventează cursurile specializării educator-puericultor sunt: *la clasa a IX-a* – Introducere în pedagogie. Educație timpurie - 2 ore, Psihologie generală – 1 oră și Pregătire practică de specialitate – 3 ore; *la clasa a X-a* – Curriculum pentru educație timpurie – 2 ore, Pregătire practică de specialitate – 3 ore și Psihologia copilului și a relației mamă-copil – 1 oră; *la clasa a XI-a* – Educația copiilor cu nevoi speciale – 1 oră, Psihologia educației. Activități de dezvoltare cognitivă, senzorio-motrică, socio-afectivă și de dezvoltare a capacității de învățare a copilului de la 0 la 3 ani – 2 ore, Pregătire practică de specialitate - 4 ore; *la clasa a XII-a* – Educație diferențiată – 1 oră, Joc și învățare – 2 ore, Managementul grupului de copii și al relațiilor cu familia – 1 oră, Drepturile copilului. Servicii de protecție a copilului – 1 oră, Pregătire practică de specialitate - 4 ore.

Concluzii

Recunoscută în plan internațional și național, atât în abordări teoretice, cât și practice, problematica educației timpurii se cere reflectată și în oferta curriculară a instituțiilor ce profesionalizează viitori profesori. Absolventul învățământului superior din domeniul Științe ale Educației va avea șanse suplimentare de angajare dacă va face dovada asimilării ariei tematice pe care o vizăm referențial.

BIBLIOGRAFIE

- ***, Curriculum pentru educația timpurie a copiilor cu vârsta cuprinsă între naștere și 6/7 ani, 2008, Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului.
- ***, Curriculum pentru învățământul preșcolar (3-6/7 ani), 2008, Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului.
- lume demnă pentru copii, 2003, Documente asumate la Sesiunea Specială dedicată copiilor a ONU, UNICEF, Editura MarLink, București.
- Stan, L., 2014, Pedagogia preșcolarității și școlarității mici, Editura Polirom, Iași.

- ***, Strategie privind educația timpurie, 2005. Accesat pe 15 mai 2015 la adresa http://str.calificativ.ro/news/preview/strategie_privind_educatia_timpurie-5582.pdf.
- Vrăsmaș, E., 2014, Educația timpurie, Editura Arlequin, București.
- http://www.unicef.org/romania/ro/media_10530.html